

Wielki Post i Wielkanoc 2022

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2022

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Od wielu lat regularnie pytamy Polaków, w jaki sposób obchodzą Wielki Post oraz Wielkanoc – najważniejsze święto w katolickim roku liturgicznym. W marcowym sondażu – po dwóch latach przerwy – zadaliśmy te pytania ponownie¹. Poprzednie badanie na ten temat było realizowane u progu pandemii COVID-19 i jej wpływ na wyniki badania praktyk wielkopostnych i wielkanocnych nie był w zasadzie widoczny. Czy dwa lata trwania pandemii przełożyły się w jakiś sposób na to, jak Wielki Post i Wielkanoc przeżywają Polacy?

WIELKOPOSTNE WYRZECZENIA

Wielki Post to w tradycji chrześcijańskiej czas pokuty i wyrzeczeń, który ma przygotować wiernych do świadomego przeżywania Świąt Wielkanocnych. Z deklaracji badanych wynika, że nieco ponad połowa z nich (56%) przynajmniej częściowo ogranicza w tym okresie przyjemności, takie jak oglądanie telewizji, słuchanie muzyki rozrywkowej czy chodzenie na przyjęcia albo do kina.

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (383) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

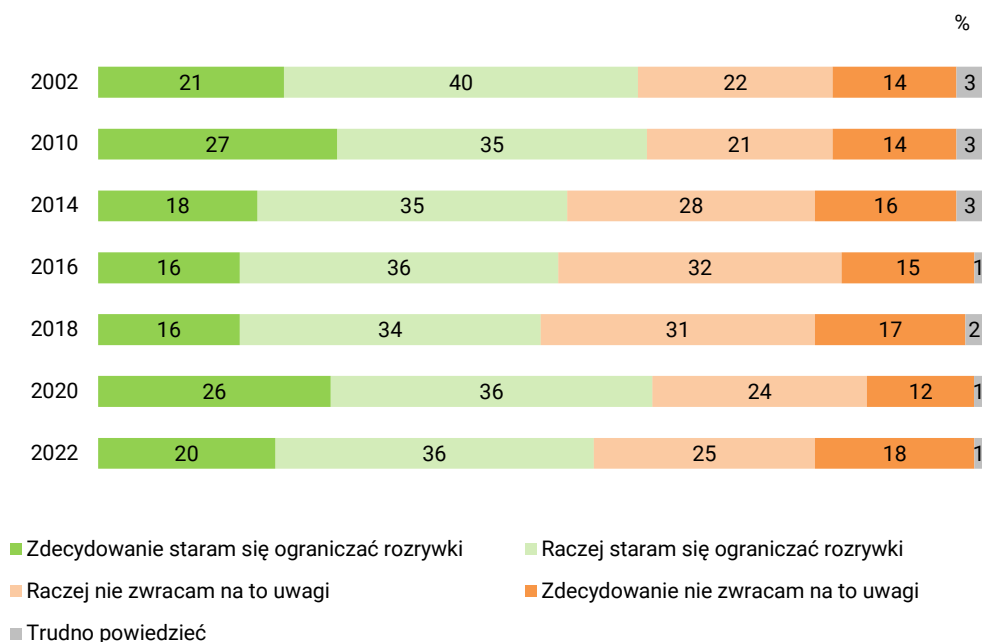
Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiednim od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej, do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiednim od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 28 lutego do 10 marca 2022 roku na próbie liczącej 1078 osób (w tym: 56,0% metodą CAPI, 28,4% – CATI i 15,6% – CAWI).

CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcję wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

RYS. 1. Czy w okresie Wielkiego Postu stara się Pan(i) jakoś ograniczać rozrywki, rzadziej oglądać telewizję, nie chodzić na zabawy czy do kina, nie słuchać muzyki rozrywkowej itp., czy też, jak wiele innych osób, raczej nie zwraca Pan(i) na to uwagi?

Odsetek osób starających się ograniczać rozrywki w okresie Wielkiego Postu spadł o 6 punktów procentowych w stosunku do pomiaru z 2020 roku (z 62% do 56%). Ogólnie rzecz biorąc, tegoroczny wynik nie odbiega znacząco od przeciętnej, jako że w ciągu ostatnich dwudziestu lat utrzymywał się w przedziale 50%–62%.

W grupie badanych, którzy starają się zdecydowanie ograniczać rozrywki w czasie Wielkiego Postu (20% ogółu badanych), natrafiamy ponadprzeciętnie często na osoby regularnie uczestniczące w praktykach religijnych (58% wśród uczestniczących w nich kilka razy w tygodniu wobec 3% wśród w ogóle nieuczestniczących), a ponadto osoby starsze (30% wśród najstarszych badanych wobec 5% wśród najmłodszych), żyjące na wsi (27% wobec 15% w największych miastach), gorzej wykształcone (30% wśród badanych z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym wobec 13% z wykształceniem wyższym), a także posiadające poglądy prawicowe (28% wobec 13% na lewicy) – zob. tabelę aneksową 1.

ŚWIĘTOWANIE WIELKANOCY

Czym przede wszystkim są dla Polaków Święta Wielkanocne? Z deklaracji ankietowanych wynika, że świętem rodzinnym – taką odpowiedź wskazało nieco ponad dwie trzecie z nich (68%). W dalszej kolejności Wielkanoc stanowi dla Polaków przeżycie religijne (44%), miłą tradycję (38%), wypoczynek i przerwę od pracy (16%) oraz okazję do spotkania z przyjaciółmi (8%). Pozostałe odpowiedzi z kwestionariusza wybierały bardzo niewielkie odsetki badanych.

CBOS

RYS. 2. Czym dla Pana(i) są Święta Wielkanocne? Czy są one przede wszystkim:

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wybrać dwie odpowiedzi

Wielkanoc jako przede wszystkim przeżycie religijne traktują częściej kobiety (48% wobec 39% wśród mężczyzn), osoby starsze (52% wśród badanych powyżej 64 roku życia wobec 29% wśród badanych w przedziale wiekowym 18–24 lata), mieszkające w mniejszych miejscowościach (55% wśród mieszkańców wsi wobec 33% wśród mieszkańców ponad półmilionowych miast), wyznające poglądy prawicowe (62% wobec 24% na lewicy) oraz częściej uczestniczące w praktykach religijnych (86% wśród badanych uczestniczących w nich kilka razy w tygodniu wobec 10% wśród w ogóle nieuczestniczących) – zob. tabelę aneksową 2.

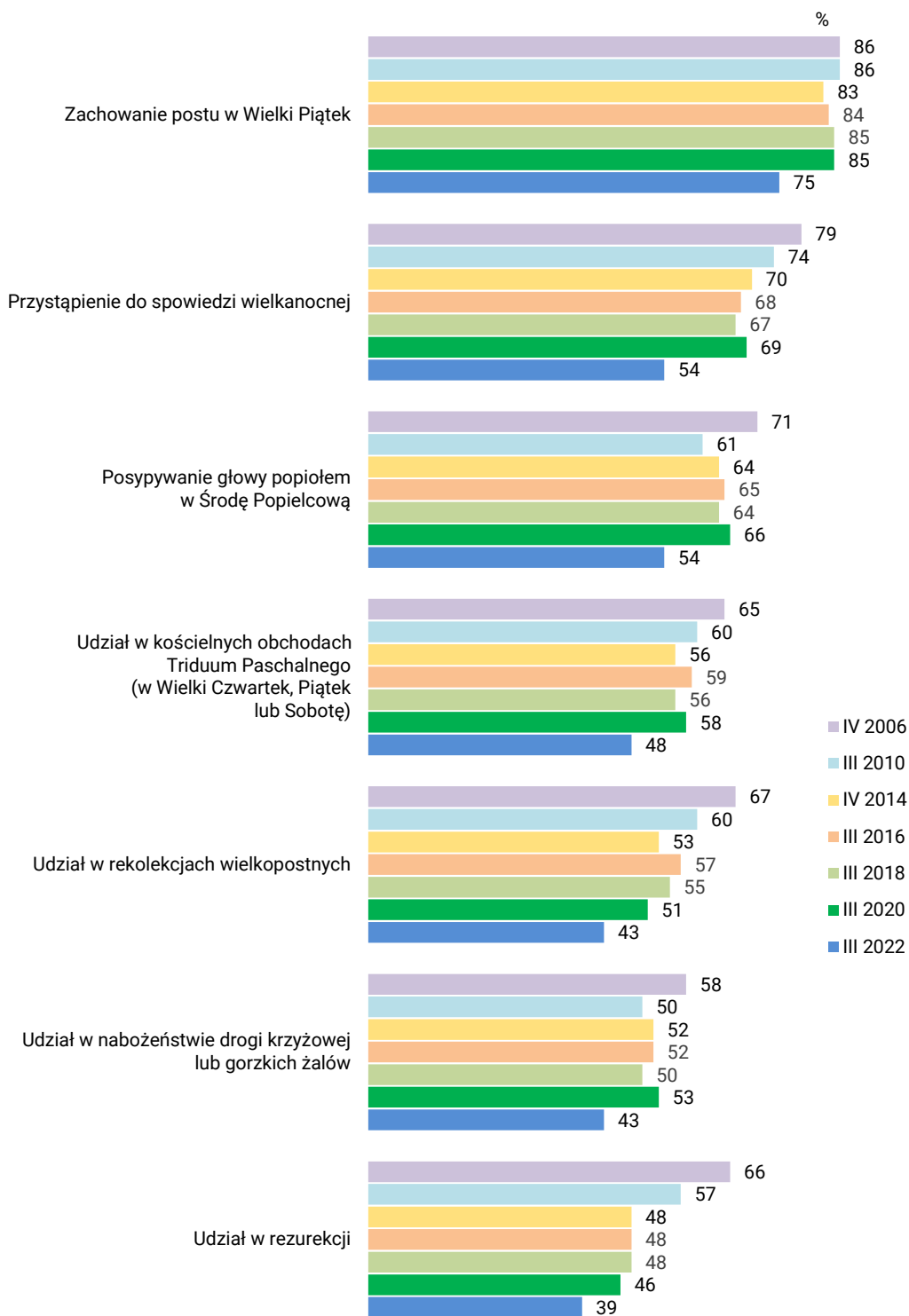
Od prawie trzech dekad Polacy uważają Wielkanoc za święto przede wszystkim rodzinne, a dopiero w dalszej kolejności za święto religijne i miłą tradycję. Choć układ ten nie ulega zmianom, to warto zwrócić uwagę, że dwa ostatnie wskazania odnotowały względem poprzedniego pomiaru 7-punktowe spadki. Tym samym odsetek Polaków uważających Wielkanoc za święto przede wszystkim religijne (44%) nigdy nie był niższy, chociaż takie same wyniki padały już w roku 2014 oraz 2018. Z kolei odsetek badanych uznających Wielkanoc przede wszystkim za miłą tradycję spadł do nienotowanego przez nas wcześniej poziomu 38%.

TABELA 1

Czym dla Pana(i) są Święta Wielkanocne? Czy są one przede wszystkim:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	1994	1997	1998	1999	2000	2005	2010	2014	2016	2018	2020	2022
	w procentach											
świętem rodzinnym	63	61	69	69	70	61	62	63	70	67	67	68
przeżyciem religijnym	49	53	46	48	50	47	46	44	46	44	51	44
miłą tradycją	50	50	53	50	49	55	45	44	42	43	45	38
wypoczynkiem, przerwą w pracy	12	15	12	12	11	12	13	16	13	14	8	16
okazją do spotkań z przyjaciółmi	9	9	9	9	9	8	8	8	6	7	6	8
kłopotem i wysiłkiem związanym ze świątecznymi przygotowaniami	9	5	3	5	3	5	5	3	4	5	2	3
okazją do jedzenia i picia	3	2	2	3	2	3	3	1	2	2	2	3
czymś innym	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1

Wyraźniejsze, jednokierunkowe zmiany odnotowaliśmy w zachowywanych przez Polaków praktykach wielkopostnych i wielkanocnych o charakterze religijnym. Znacząco zmniejszyły się odsetki badanych w zakresie każdej z praktyk, o którą pytamy – spadki sięgają od 7 do nawet 15 punktów procentowych. Wciąż najwięcej osób zachowuje post w Wielki Piątek (75%, spadek o 10 punktów), nieco ponad połowa przystępuje do wielkanocnej spowiedzi (54%, spadek o 15 punktów) i posypuje głowę popiołem w Środę Popielcową (54%, spadek o 12 punktów). Prawie połowa Polaków bierze udział w kościelnych obchodach Triduum Paschalnego (48%, spadek o 10 punktów), a około dwóch piątych uczestniczy w rekolekcjach wielkopostnych (43%, spadek o 8 punktów), nabożeństwie drogi krzyżowej lub gorzkich żalów (43%, spadek o 10 punktów) oraz w rezurekcji (39%, spadek o 7 punktów).

RYS. 3. Które z wymienionych wielkopostnych oraz wielkanocnych praktyk religijnych Pan(i) osobiście zachowuje?

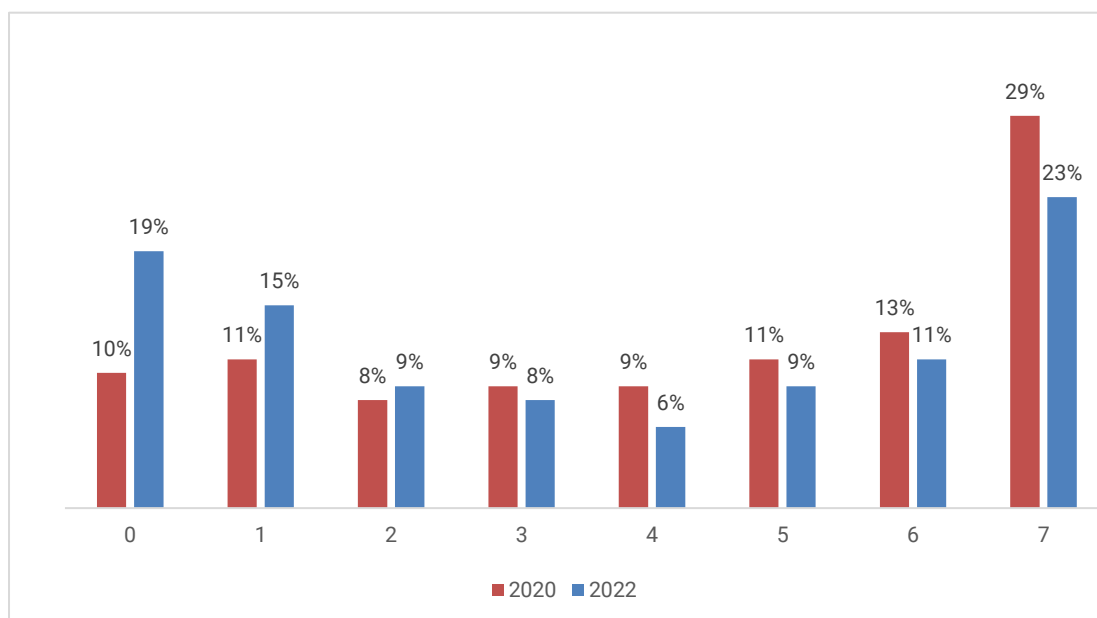

Warto podkreślić, że w przypadku wszystkich wymienionych praktyk – bez wyjątku – mamy do czynienia nie tylko z wyraźnym spadkiem ich przestrzegania, ale i z najniższymi wynikami, jakie do tej pory odnotowaliśmy (od 2006 roku). Choć dość wyraźną tendencję spadkową w odniesieniu do niektórych praktyk obserwowaliśmy już wcześniej (przystępowanie do spowiedzi, udział w rekolekcjach czy w procesji rezurekcyjnej), w przypadku innych spadek jest dość niespodziewany (zwłaszcza jeśli chodzi o przestrzeganie postu w Wielki Piątek – odsetek zachowujących go osób od lat oscylował wokół 85% i nagle spadł o 10 punktów). Wydaje się, że te gwałtowne, jednokierunkowe zmiany mogą mieć związek z ogólnym spadkiem odsetka Polaków praktykujących religijnie, który od maja 2020 roku wyraźnie przyspieszył². Można go oczywiście łączyć z pandemią – choć luzowanie obostrzeń nie wpłynęło tutaj znacząco – ale prawdopodobnie również z nagłośnieniem przypadków pedofilii w Kościele czy jego aktywną rolą w sporach światopoglądowych ostatnich lat.

Ten sam trend widoczny jest w liczbie praktyk zachowywanych osobiście przez respondentów. Co prawda prawie co czwarty Polak deklaruje, że kultywuje wszystkie z wymienionych przez nas w pytaniu praktyk (23%), ale w porównaniu do poprzedniego pomiaru stanowi to 6-punktowy spadek. O całe 9 punktów wzrósł natomiast odsetek osób, które nie przestrzegają ani jednej z nich – obecnie to już niemal co piąty badany (19%).

CBOS

RYS. 4. Liczba wskazanych praktyk wielkopostnych i wielkanocnych zachowywanych osobiście przez respondentów

² Zob. komunikat CBOS „Religijność młodych na tle ogółu społeczeństwa”, listopad 2021 (oprac. M. Grabowska), s. 6.

Przeciętnie większej liczby praktyk przestrzegają przede wszystkim osoby w ogóle częściej praktykujące religijnie. Poza tym nieco wyższe średnie liczby wskazanych praktyk notujemy wśród kobiet (3,88 wobec 3,21 wśród mężczyzn), osób starszych (4,05 wśród najstarszych badanych wobec 2,66 wśród najmłodszych), mieszkających w mniejszych miejscowościach (4,50 na wsi wobec 2,30 w największych miastach) i gorzej wykształconych (4,06 wśród badanych z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym wobec 3,08 z wykształceniem wyższym).

TABELA 2. ŚREDNIA LICZBA WSKAZANYCH PRAKTYK WIELKOPOSTNYCH I WIELKANOCNYCH ZACHOWYWANYCH OSOBIŚCIE PRZEZ RESPONDENTÓW

		Średnia	Odchylenie standardowe
Ogółem		3,56	2,70
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	6,33	1,60
	Raz w tygodniu	5,78	1,60
	1–2 razy w miesiącu	4,65	2,01
	Kilka razy w roku	2,34	1,89
	W ogóle nie uczestniczy	0,67	1,35
Płeć	Mężczyźni	3,21	2,72
	Kobiety	3,88	2,64
Wiek	18–24 lata	2,66	2,62
	25–34	3,12	2,69
	35–44	3,40	2,67
	45–54	3,86	2,60
	55–64	3,84	2,73
	65 lat i więcej	4,05	2,66
Miejsce zamieszkania	Wieś	4,50	2,57
	Miasto do 19 999	3,49	2,70
	20 000 – 99 999	3,00	2,55
	100 000 – 499 999	2,81	2,61
	500 000 i więcej mieszk.	2,30	2,41
Wykształcenie	Podstawowe/gimnazjalne	4,06	2,68
	Zasadnicze zawodowe	3,90	2,65
	Średnie	3,47	2,71
	Wyższe	3,08	2,65

Tendencję spadkową obserwujemy również w odniesieniu do przestrzegania zwyczajów wielkopostnych i wielkanocnych w rodzinach badanych, choć zmiany te są zwykle łagodniejsze. Wciąż zdecydowana większość polskich rodzin dzieli się z najbliższymi jajkiem (90%, 3-punktowy spadek względem poprzedniego pomiaru), święci pokarmy w Wielką Sobotę (88%, 5-punktowy spadek), a także wysyła najbliższym życzenia za pośrednictwem SMS-ów lub internetu (81%, 2-punktowy wzrost, jedyny w tym zestawie pytań). Poza tym w rodzinach większości ankietowanych święci się też palemką w Niedzielę Palmową (72%, 5-punktowy spadek), wypieka się tradycyjne wielkanocne ciasta, takie jak mazurki (72%, 6-punktowy spadek), maluje się pisanki (69%, 2-punktowy spadek), obchodzi się śmigusa-dyngusa w lany poniedziałek (67%, 4-punktowy spadek) oraz odwiedza Grób Pański w Wielki Piątek lub Sobotę (61%, 11-punktowy spadek). Już tylko co czwarty badany (26%)

deklaruje, że w jego rodzinie wysłała się tradycyjne kartki z życzeniami – to spadek o 14 punktów względem 2020 roku i kontynuacja wyraźnego trendu obserwowanego od 1998 roku (wówczas zwyczaju tego przestrzegało 92% badanych), związanego niewątpliwie z przemianami technologicznymi.

TABELA 3

Które z wymienionych praktyk religijnych i zwyczajów wielkopostnych oraz wielkanocnych są zachowywane w Pana(i) rodzinie?	Wskazania respondentów według terminów badań							
	III 1998	III 1999	IV 2000	III 2005	III 2012	III 2018	III 2020	III 2022
	w procentach							
Dzielenie się z najbliższymi święconym jajkiem	94	94	95	95	93	92	93	90
Święcenie pokarmów w Wielką Sobotę (tzw. święcone)	95	93	94	96	93	92	93	88
Wysyłanie życzeń za pośrednictwem SMS-ów lub internetu	*	*	*	*	*	77	79	81
Święcenie palemki w Niedzielę Palmową	86	85	86	88	85	82	77	72
Domowy wypiek tradycyjnych wielkanocnych ciast, np. mazurków	82	86	82	78	81	74	78	72
Malowanie pisanek	79	80	79	76	75	67	71	69
Obchodzenie zwyczaju śmigusa-dyngusa w tzw. lany poniedziałek	84	86	84	82	80	71	71	67
Nawiedzenie Grobu Pańskiego w Wielki Piątek lub Sobotę	80	83	81	79	79	74	72	61
Wysyłanie tradycyjnych kartek z życzeniami świątecznymi	92	93	89	79	67	44	40	26

* W poprzednich latach nie badaliśmy tego zwyczaju

***

Od prawie trzydziestu lat Wielkanoc pozostaje dla Polaków przede wszystkim świętem rodzinnym, a dopiero w dalszej kolejności przeżyciem religijnym. Tegoroczne badanie sugeruje jednak, że wymiar religijny tego święta uległ jeszcze wyraźniejszemu osłabieniu. Spadki nastąpiły w zakresie wszystkich praktyk wielkopostnych i wielkanocnych, o jakie pytamy, a osiągnięte wyniki są najniższe z dotąd notowanych. Tendencję spadkową obserwujemy również w przypadku kultywowania tradycyjnych zwyczajów świątecznych – nie tylko zresztą religijnych – w rodzinach badanych. Wydaje się, że zmiany te można wiązać z ogólnym spadkiem uczestnictwa w praktykach religijnych w polskim społeczeństwie, który pandemia COVID-19 wyjaśnia tylko częściowo.

Opracował

Jonathan Scovil